

Molí de Cal Tort

La Pobla de Claramunt

Ubicació

Comarca: Anoia
Lloc/Adreça: Carretera de Carme, Km 1
Emplaçament Al peu de la carretera de Carme a la Pobla de Claramunt.
Alçada: 288

Coordenades:

Latitud: 41.54121
Longitud: 1.66174
UTM Est (X): 388375
UTM Nord (Y): 4599704

Classificació

Número de fitxa 08165 - 33
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Conjunt arquitectònic
Estil / època: Modern Contemporani Popular
Segle XVII-XVIII
Any 1772
Estat de conservació Bo
Protecció Inexistent
Tipus de protecció: Inexistent
Número inventari IPA5916
Generalitat i altres inventaris
Accés Restringit
Ús actual: Productiu
Titularitat Privada
Titular: 8499003CF8989N0000XY
Autoria de la fitxa Jordina Sales Carbonell
Data de registre de la fitxa: ds., 01/06/2019 - 02:00

Descripció

Al marge esquerra del riu Anoia, es documenta per primer cop aquest molí paperer l'any 1705, ja en funcionament, tot i que l'estructura que ha arribat fins a l'actualitat es considera una construcció de 1772. Ara bé una dovella es conserva inscrita la data 1687, fet que demostra que l'edifici del molí té uns orígens més antics que els pròpiament documentals. També es conserva la inscripció "Me fecit Joseph Tort 1722". L'edifici és de planta rectangular, amb planta baixa i tres pisos i coberta a dues aigües, i encara que no és possible observar la tècnica constructiva degut a l'arrebossat de les façanes, conserva la seva essència arquitectònica de molí del segle XVIII, amb les seves obertures originals i el mirador que en fan identificable la seva antiguitat tot i romandre en plena activitat industrial actualment. En inici cal Tort tenia un molí paperer, un de fariner i dos de draps. El 1720 es documenta un establiment d'aigües per fer molins paperers, fariners o fargues a favor de Josep Tort, tot i que el 1731 el molí consta com a propietat de Francesc Coca. Al cadastre de 1773 el propietari és Josep Torra i Tort. Aquest molí havia tingut un oratori públic sota l'advocació de sant Miquel, segons es desprèn d'un decret del bisbe Pablo de Schar de l'any 1794 que el menciona, oratori que en tot cas durant el primer terç del segle XX ja restava sense culte i que avui resta perdut -al lloc hi ha avui un magatzem-. Durant el segle XIX, sobretot cap al final, el molí es va especialitzar en la fabricació de paper de fumar, encara que el 1820 també hi havia una farga a nom d'Antoni Torra i Llorens i de 1856 a 1863 s'hi documenta filatura i teixits de cotó. El 1887 els germans Miquel i Costes feren importants obres al molí i hi fundaren una societat (Miquel i Costas i Miquel) que encara avui funciona com a fàbrica de paper encara que amb noms socials diferents, per la qual cosa l'edifici s'ha anat adaptant als nous temps i s'hi ha anat afegint edificacions més modernes als voltants.

Observacions:

Element també conegut com "Molí Miquel i Costas". L'elaboració del paper de draps o de fil té l'origen a la Xina. Dins la fabricació pre-industrial del paper, l'edifici que concentrava gairebé tot el procés productiu era el molí paperer, del qual hom pot distingir dos models. El primer era l'eòlic, molt representatiu de la comarca nord-holandesa de Zaanland; el segon es definia per l'ús de l'energia hidràulica i estava present arreu d'Europa. L'aplicació del molí hidràulic a la fabricació del paper està documentada per primer cop a partir de la segona meitat del segle XIII a la població italiana de Fabriano, tot i que foren els musulmans els que van introduir la tècnica a Europa, fet que explica que els molins paperers arribin a Catalunya des de terres valencianes a partir de l'Edat Mitjana. Aquest últim fou el model característic a Catalunya i, en concret, a la comarca de l'Anoia. Els molins anoiencs, com la majoria dels catalans, posseïen certs trets en comú amb la masia, ja que sovint es presentaven com edificis aïllats, amb una planta rectangular o quadrada. Constructivament el molí es basa en l'estructura de la crugia, com a model componible, el qual es conforma a través de murs de càrrega i voltes i embigats que descansen sobre els murs, substituint-se aquests, en la planta sotacoberta, per pilars i bigues de fusta. Sobre aquesta estructura bàsica es van realitzar edificacions més complexes fruit de l'ampliació d'algun dels apartats productius del molí. En aquests casos els edificis s'estructuraven al voltant d'un pati central. IMATGE 1: Foto del molí l'any 2002 (Esteve-Ribas, 2008: 87).

Història

Descrit fins ara únicament com a edifici, una definició més àmplia del molí paperer ha d'incloure necessàriament la seva dedicació parcial a activitats agràries i/o altres manufactures. De fet el molí comprenia una sèrie d'instal·lacions auxiliars de la fabricació del paper (la fusteria) o de tipus agrari (galliners, corrals, quadres, cort, cup, cellers, etc.) i una porció més o menys petita de terres de conreu. En la

majoria de casos eren horts, vinyes, camps d'oliveres, de cereals o d'arbres fruiters. Fins i tot en els contractes d'arrendament apareixia l'obligació de cultivar les terres. Cal tenir molt present que el treball agrari dels paperers constituïa una part important dels ingressos familiars en un context definit per la pluriactivitat. Addicionalment es podien realitzar al molí activitats relacionades amb l'agricultura com la mòlta de gra o l'elaboració de vi o aiguardent. Aquesta varietat d'usos del molí, complementada amb la seva funció residencial, possibilitava afrontar la incertesa dels mercats, salvar l'estacionalitat del cicle productiu i diversificar els riscos. Amb freqüència el molí era resultat de la reconversió d'altres instal·lacions. A l'Anoia els principals exemples provenen dels batans de llana i dels molins fariners, però també es documenta la reutilització d'altres edificis. Tots s'adequaven als usos paperers amb una ampliació, la construcció del mirador i l'habilitació dels espais interiors. De vegades, en al mateix edifici on es fabricava el paper també es podien continuar les activitats originals (molí de farina, batà de llana, farga, etc.). Ja entrat el segle XIX es troben alguns exemples de convivència amb la filatura de cotó. Es poden distingir tres fases en el procés manual de fabricació de paper: la preparació de la matèria primera, la fabricació dels fulls i el procés d'acabat. La matèria primera era el drap vells (de lli, de cànem i/o de cotó). La primera etapa del procés productiu, de caràcter preparatori, consistia en l'elaboració de la pasta, prèvia selecció del drap. L'objectiu final del procés de preparació era aconseguir una pasta neta d'impureses i de consistència homogènia. En una segona fase l'obtenció de fulls s'iniciava a partir de la transferència de la pasta des de les maces refinadores a la tina. Aquest recipient, que podia ser de pedra o de fusta, era el centre productiu del molí. A la tina la pasta es barrejava amb aigua fins a aconseguir la densitat justa per a cada tipus de paper. Tot seguit es formava el full amb la 'forma' o 'caixó' que feia les funcions de motllo. Els fulls es posaven, llavors, un sobre l'altre separats per baïetes de llana, acció que es coneixia coma a "posta". La posta es premsava i es portava al mirador, on mà d'obra femenina la posava a assecar en uns estenedors plens de cordes de cànem. Un cop secs, els fulls s'encolaven, operació que feia útil el paper per a l'escriptura o la impressió, es tornaven a premsar i es tornaven a portar al mirador, on els fulls es separen i es posaven a assecar. Finalment, el procés d'acabat pretenia millorar la qualitat i l'aspecte exterior del paper i consistia en el setinat del paper, en l'eliminació de les irregularitats de les vores dels fulls, el recompte i l'empaquetat. A partir del segle XIX, amb la industrialització, els processos es començaren a mecanitzar i la producció superà amb escreix el consum propi de Catalunya, per la qual cosa adquiriren molta importància les exportacions a la resta de l'estat espanyol i a les colònies americanes.

Bibliografia

- ESTEVE FARRIOL, Josep; RIBAS CARDÚS, Martí (2008): Els molins paperers a Catalunya. Els casals del segle XVIII, Temes, 2, Rafael Dalmau Editor, Barcelona, 87.
- GUTIÉRREZ POCH, Miquel (1999): Full a full. La indústria paperera de l'Anoia (1700-1998): Continuitat i modernitat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.
- RIBA I GABARRÓ, Josep (2013). "Oratoris en molins paperers", *Butlletí Municipal de la Poble de Claramunt*, nº 69, novembre 2012- gener 2013, p. 18.
- RIBA I GABARRÓ, Josep (1960): Toponímia de la Poble de Claramunt i del seu terme, ed. Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada, Igualada, p. 30.
- SALAZAR ORTIZ, Natalia; SALES CARBONELL, Jordina (2011): "Molí Major", Mapa del Patrimoni Cultural de Carme, Diputació de Barcelona, Barcelona.
- TORRAS i RIBÉ, Josep M. (1993): La comarca de l'Anoia a finals del segle XVIII. Els 'qüestionaris' de Francisco de Zamora, ed. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.

Enllaços d'interès:

